

СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ ТА ЙОГО ГЕОПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ НА ПОЛТАВЩИНІ

Шуканова Анжела Анатоліївна

канд. пед. наук, доцент

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського 2, Полтава, Україна, 36003

e-mail: shukanova0707@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9520-713X>

Вішнікіна Любов Петрівна

докт. пед. наук, доцент

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського 2, Полтава, Україна, 36003

e-mail: lpvishnikina@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0976-5512>

Федій Олександр Анатолійович

канд. пед. наук, доцент

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського 2, Полтава, Україна, 36003

e-mail: fediy.alexander@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4879-9523>

Стаття присвячена актуальній наразі проблемі розвитку сільського туризму на всеукраїнському та регіональному рівнях. У роботі здійснено огляд публікацій, присвячених сільському туризму, який довів, що дослідження розвитку та геопросторової організації сільського туризму у Полтавській області вимагає подальших розвідок; проаналізовано вітчизняну законодавчу базу, яка є підґрунтям розвитку сільського туризму; висвітлено наукові підходи до понятійно-термінологічного апарату сільського туризму; систематизовано об'єкти туристичного інтересу. За результатами проведеного дослідження з'ясовано тлумачення поняття «сільський туризм» у вузько-предметному розумінні (форма рекреаційно-туристичного непрофесійного підприємництва сільських жителів на сільських територіях із збереженням їх природної і культурної самобутності із демонстрацією туристам традиційного сільського способу життя) та у широкому розумінні (будь-які форми проведення вільного часу туристами та екскурсантами в сільському середовищі, як території поза містом включно лучно-лісові території та акваторії). Для виокремлення закладів розміщення сільського туризму запропоновано керуватися Мінімальними міжнародними стандартами якості Європейської федерації сільського туризму EuroGites, адаптованими до прийнятих в Україні типів поселень. На прикладі Полтавської області узагальнено різноманіття пропозицій типів садиб сільського туризму за переважаючими послугами. За даними відкритих Інтернет-джерел та офіційними даними Полтавської обласної та районних державних адміністрацій побудовано карту «Садиби та послуги сільського туризму в Полтавській області», на основі аналізу якої виділено 6 центрів сільського туризму області (Опішнянський, Диканський, Ново-Санжарський, Великобагачанський, Кременчуцький, Березоворудський) та їх туристичну спеціалізацію. Решетилівський район названо як найбільш перспективний, але не реалізований у сфері сільського туризму. Визначено потенціальні напрямки розвитку сільського туризму на Полтавщині.

Ключові слова: сільський туризм, сільський зелений туризм, заклади розміщення, геопросторова організація, Полтавська область.

Постановка проблеми. У сучасному урбанізованому суспільстві існує підвищений попит на послуги сільського туризму. Це пояснюється тим, що частка міських жителів у населенні України і світу весь час зростає, а умови проживання в містах погіршуються. Не випадково 2020 рік Національною туристичною організацією України було оголошено роком розвитку туризму в регіонах та сільських територіях.

Варто зазначити, що найбільш впливовою у цій сфері в Європі є Європейська федерація

сільського туризму (European Federation of Rural Tourism EuroGites), що об'єднує 35 професійних організацій із 27 країн. У вітчизняному просторі визначну роль відіграє громадська організація «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні», яка розробила програму добровільної категоризації «Українська гостинна садиба» та екомаркування «Зелена садиба».

Полтавська обласна рада не залишилася осторонь щодо розвитку сільського туризму. Нею було затверджено «Стратегію розвитку

туризму та курортів у Полтавській області на 2019-2029 рр.», у якій розвиток сільського зеленого туризму визначено як один із пріоритетних напрямів туристичної галузі Полтавщини у довгостроковій стратегічній перспективі.

Отже, проблема розвитку сільського туризму наразі є доволі актуальною й вимагає сучасних підходів до її розв'язання як на всеукраїнському, так і на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В останні роки сільський туризм окремих територій України став об'єктом досліджень вітчизняних науковців. Праці відповідної тематики В. Кицяка, М. Рутинського та Ю. Зінька присвячені переважно Карпатському регіону, праці М. Костиці – Житомирській області [1]; Т. Лужанської – Закарпаттю [2].

У монографії Л. Забуранної та А. Кулік (2013) досліджено діяльність підприємств сільського зеленого туризму АР Крим та розкрито їхні регіональні особливості [3]. У дисертаційному дослідженні А. Печенюк (2018) обґрунтовано наукові засади розвитку господарств і малих підприємств сільського зеленого туризму та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення системи управління ними, а також досить детально проаналізовано сільський туризм Хмельницької області [4]. Автором пропонується розділити поняття «сільський зелений туризм як підприємницька діяльність» та «сільський зелений туризм як форма особистого селянського господарства» з метою удосконалення статистичного обліку.

Теоретико-методичні засади та прикладні положення формування стратегії розвитку сфери сільського зеленого туризму розкрито в науковому дослідженні В. Пеньковського (2017), який під сільським зеленим туризмом розуміє галузь сільської економіки, вид зайнятості та середовище здійснення підприємницької діяльності із рядом особливостей, зокрема його організації на базі сільських агроосель (агросадіб) [5, с. 21]. У цій роботі досліджується функціонування господарств та малих підприємств у сільському туризмі Херсонської області.

Проблеми розвитку сільського туризму в Полтавській області залишаються мало дослідженими та представлені поодинокими розвідками. У публікації В. Маховки акцентується увага на наявних туристично-рекреаційних ресурсах, перевагах та чинниках розвитку сільського зеленого туризму Полтавщини, пропонується розглядати зелений туризм як сукупність агрорекреаційного, сільського, екологічного та фермерського туризму [6, с. 133].

У навчальному посібнику за загальною редакцією В. Толкованової, І. Черниш та Т. Журавля (2019) наведено приклади співробітництва сільських територіальних

громад Полтавської області у сфері туризму [7]. У публікації О. Галич та І. Шевченко (2010) сільський зелений туризм розглядається як форма діяльності фермерського господарства або особистого підсобного господарства. Автори посібника привертають увагу до проблеми статистики й обліку садіб, які пропонують сільський туризм, оскільки основна їх частина перебуває «у тіні». Вони зазначають, що надто часто агрооселями називають туристичні комплекси, які за суттю не є такими (наприклад, невеликі приватні готелі у сільській місцевості або навіть і у містах) [8, с. 42-43].

Відповідно до зазначеного вище й на підставі узагальнення наукових підходів до визначення сутності категорії «сільський туризм» та його різновидів, варто зазначити, що дослідження розвитку сільського туризму у Полтавській області залишається актуальною проблемою і вимагає подальших розвідок.

Мета статті. На основі аналізу розміщення закладів та різновидів послуг сільського туризму Полтавської області з'ясувати сутність і геопросторову організацію сільського туризму, виокремити пункти й центри його розвитку.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано методи теоретичного узагальнення підходів до визначення поняття «сільський туризм»; метод аналізу та синтезу щодо визначення типів садіб за переважаючими послугами, кількісного аналізу показників розподілу садіб сільського туризму. Картографічний метод було застосовано для побудови інтерактивної карти на базі сервісів Google Maps з метою з'ясування геопросторової організації сільського туризму Полтавської області. Інформаційною основою дослідження стали: дані відкритих джерел – сайти бронювання (Booking.com.ua, Nochi.com.ua та ін.); вебпортали зеленого туризму (Green.vsitury.com.ua, Ruraltourism.com.ua; офіційні дані Департаменту культури і туризму Полтавської облдержадміністрації та секторів культури і туризму районних держадміністрацій. Крім того, актуальним джерелом інформації стали інтерв'ю із власниками садіб, спостереження за їхньою роботою під час участі в освітньому проєкті «Бізнес-інкубатор у сфері сільського зеленого туризму Полтавської області» (2020 р.).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Про активний розвиток сільського туризму свідчить множинність підходів до його визначення та розуміння сутності. Одним із найбільш вживаних термінів, що відповідають цьому поняттю є «сільський зелений туризм». Саме він підкреслює аграрну та екологічну спрямованість такого виду туризму. Проте, не зважаючи на високу популярність та поширеність даного терміну, на законодавчому рівні в Україні екологічний (зелений) і сільський туризм розглядаються як

окремі види туризму [9]. Втім, ми вважаємо, що таке сполучення дещо звужує сферу сільського туризму. Тому в аспекті удосконалення понятійно-термінологічного апарату, на нашу думку, доцільно розглядати такий туризм як форму не сільськогосподарського (тобто альтернативного і додаткового по відношенню до основної сільськогосподарської діяльності), а саме рекреаційно-туристичного непрофесійного підприємництва в сільській місцевості, яке органічно поєднується із іншими видами туризму – екологічним, гастрономічним, екстремальним, етнографічним, агротуризмом, подієвим тощо. І саме з огляду на його непрофесійність такий вид туризму потребує організаційної, інформаційної та податкової підтримки в сучасних умовах наростання кризових та депресивних явищ у сільській місцевості.

Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України опікується саме «сільським туризмом», розглядаючи його як один із різновидів господарської діяльності та інструмент ефективнього розвитку сільської території [10]. В діяльності Національної туристичної організації України використовується термін «сільський туризм» як окремий елемент сталого і відповідального туризму (Sustainable tourism) [11].

Водночас громадська організація «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні» у 1996 р. ініціювала започаткування саме «сільського зеленого туризму» і продовжує сприяти його розвитку дотепер як нового виду діяльності сільського та відпочинку міського населення [12].

У Законі України «Про особисте селянське господарство» [13], прийнятому у 2003 р. вперше на законодавчому рівні вжито термін «сільський зелений туризм» у контексті ведення господарської діяльності особистого селянського господарства як один із напрямків використання його майна.

Отже, можемо констатувати, що у вітчизняному правовому полі, наукових дослідженнях і підприємницькій практиці усталеними є поняття «сільський туризм» та «сільський зелений туризм», які вживаються як синоніми. Втім, чи всі садиби, задіяні в сільському туризмі є «зеленими»? Очевидно, що відповідь на це питання має лежати в площині екологічної сертифікації, оскільки лише така сертифікація може засвідчити екологічно сприятливий спосіб ведення господарства.

В Україні екологічна сертифікація послуг тимчасового розміщення відповідно до національного стандарту ДСТУ ISO 14024 стала доступною з 2011 року. Добровільну екологічну сертифікацію і маркування готельного бізнесу знаком «Зелений журавлик» запровадила громадська організація «Жива планета», а маркування знаком «Зелена Зірка» –

Всеукраїнська спілка екологічного маркування «Зелена Зірка». Проте, станом на 1.08.2020 р. в реєстрах чинних екологічних сертифікатів серед послуг щодо тимчасового розміщення та організації відпочинку обох згаданих громадських організацій такі об'єкти відсутні. Дотепер подібні позначки є лише інструментом зеленого маркетингу, оскільки з огляду на добровільність і недержавність маркування вони не зазнали широкого поширення в Україні та використовуються безконтрольного. Тому приставка еко- до об'єктів сільського туризму є самодекларацією їх власників і може вводити в оману споживачів послуг сільського туризму через сприйняття його в якості зеленого.

Отже, словосполучення «сільський зелений туризм» вказує на те, що, по перше, тип місцевості надання туристичних послуг – сільські території, тобто території, які лежать поза межами міста. По друге, вказує на зелений спосіб ведення туристичного та сільського господарства – екологічний, стійкий. Зазначимо, що за функціонально-господарським підходом, який розкриває економічну сутність даного поняття, складовою сільської території визнають невеликі міста (селища міського типу), якщо вони є складовими господарсько-виробничої системи або економічними, адміністративними, культурними, центрами для інших населених пунктів сільської території [14, с. 95]. Також до сільських територій відносяться не лише землі сільськогосподарського призначення, а й лісові насадження, луки та інші території, що вкриті природною рослинністю. Саме тому в ряді країн сільське та лісове господарство об'єднані в одне міністерство (Болгарія, Італія, Словенія, Туреччина та ін.).

Поняття «зеленого туризму» давно вийшло за межі вимог дотримання суто екологічних критеріїв з охорони навколишнього середовища, що передбачає заборону застосування отрутохімікатів, підвищені вимоги до чистоти повітря та води, енергозбереження, відповідного поводження з відходами тощо. Наразі воно передбачає дотримання принципів сталого (збалансованого) розвитку громад та територій, підтримання здорового способу життя.

В українському законодавстві та сучасній туристичній практиці спостерігається множинність термінів для означення закладів розміщення та пов'язаних з ними послуг в сільській місцевості. На наш погляд це зумовлено з одного боку специфікою та дрібномасштабністю цього виду підприємницької діяльності, з іншого – рекламною стратегією власників садиб, спрямованою на позиціонування унікальності та автентичності свого туристичного продукту, що виявляється в зміщенні акцентів на один з

його аспектів як-от екологічність, етнічність, оздоровлення, традиційність, сімейність, гастрономія (домашня їжа), активний відпочинок, камерність (спокій та можливість усамітнення), індивідуальний підхід, привітність тощо.

Вважаємо, що в аспекті нашого дослідження найбільш прийнятним є використання терміну «сільський туризм» у вузько-предметному його

розумінні, як туризм на сільських територіях із збереженням їх природної та культурної самобутності. Такий туризм має багато різновидів і форм, які доцільно розкрити через об'єкти туристичного інтересу, що становлять головну мету подорожі в сільському туризмі та в узагальненому вигляді представлені нами на рис. 1.

Рис. 1. Матриця «Сільський туризм (rural tourism)»

Бачення сільського туризму як форми сталого туризму покликане накласти обмеження на масштаби здійснення та методи організації туристичної діяльності, оскільки існує проблема так званого надлишкового туризму, коли надмірний туристичний потік спричиняє деградацію природного і соціокультурного середовища сільської території.

Завданням місцевої громади і держави є відслідковування появи таких «гарячих точок» й спрямування громадських зусиль та адміністративного ресурсу не на підтримку і популяризацію сільського туризму, а навпаки, на його стримування. Тому створення інтерактивних карт розташування сільських садиб є першим необхідним кроком (приклад такої карти Полтавської області буде наведено нижче).

У Законі України «Про особисте селянське господарство» зазначено, що «члени особистого селянського господарства здійснюють діяльність на свій розсуд і ризик у межах встановленого правового господарського порядку, дотримуючись вимог цього Закону, законів України, інших нормативно-правових актів» [13]. Разом з тим, у наступному реченні Закону вказано, що діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не відноситься до підприємницької діяльності. Враховуючи те, що власники садиб зеленого туризму, керуючись правовими нормами, не реєструються як фізичні особи-підприємці, моніторинг фінансового стану та обсягів

надання послуг сільського зеленого туризму ускладнюється.

Наразі збір достовірної статистичної інформації щодо обсягів туристичних потоків та їхньої сезонної динаміки суттєво ускладнює той факт, що переважна більшість агросадиб не належить до колективних засобів розміщення, оскільки вони мають невелику загальну кількість місць для ночівлі – 9 і менше. Відповідно до такого, господарі часто позиціонують свої заклади як міні-готелі (наприклад, «Фортеця» в смт Котельва, «Стожари» в смт Нові Санжари), або називають їх інакше, уникаючи в назві їхнього типу слова «готель».

Втім, садиви сільського туризму належать не до готельних засобів розміщення. Зазначення у назві закладу кількості зірок готелю та рівня професійного обслуговування є підставою для виключення цих об'єктів із категорії сільського туризму (у вузькому значенні терміну), оскільки вони переходять у категорію готелей, розміщених в сільській місцевості. Прикладом міні-готелей як об'єктів туризму на сільських територіях можуть бути «Fortuna Inn**» (сmt. Велика Багачка), «Версальський дворик**» (м. Глобино), «Хутір Гоголя***» (с. Великі Сорочинці). Вони є проявом сільського туризму у широкому розумінні, як форми проведення вільного часу туристами та екскурсантами в сільському середовищі.

Існуюче правове поле зобов'язує названі вище заклади проходити категоризацію

відповідно до вимог ДСТУ 4269:2003 «Послуги туристичні. Класифікація готелів», адже в статті 19 Закону України «Про туризм» забороняється надавати послуги з розміщення без наявності свідоцтва про встановлення відповідної категорії. Для всіх інших об'єктів, призначених для надання послуг з тимчасового розміщення, стандарти відсутні, що унеможливає встановлення для них категорій, які б мали юридичну силу.

Зважаючи на описану вище правову колізію, при проведенні дослідження ми користувалися Мінімальними міжнародними стандартами якості Європейської федерації сільського туризму EuroGites для закладів розміщення в сільському туризмі. Однією з вимог є сільське оточення житла, де зазначено, що заклад повинен бути розташований в сільській місцевості, в селі чи в маленькому містечку (<5000 жителів в селі / місті або в дуже типових / традиційних кварталах). При цьому туризм не є основним або домінуючим видом діяльності або джерелом доходу в найближчому районі (співвідношення «місця розміщення туристів / жителі» не повинно перевищувати один до одного) [15].

В Україні аналогами європейських містечок стали селища міського типу, наявне населення яких перевищує 2 тис. осіб. Окремі з них в адміністративно-територіальному поділі області мають статус міст районного значення. На нашу думку садиби, що розташовані в селищах міського типу, які ще за радянських часів виникли як центри з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, а зараз залишаються оточеними сільськогосподарськими ландшафтами, доцільно відносити до садиб сільського туризму.

Відтак до аналізу не включалися садиби, розташовані в місті-курорті Миргород і навколо нього. Це пояснюється тим, що вони не виконують функції притаманні сільському туризму. Винятком є котедж «Кибинська садиба» в с. Кибинці поблизу м. Миргород, який є центром зеленого оздоровчого туризму.

Узявши за основу напрямки надання послуг садибами сільського туризму на території Полтавської області ми виокремили такі їхні типи: садиби екскурсійного обслуговування, тимчасового розміщення туристів, надання послуг із харчування (гастрономічні) та надання рекреаційних послуг (рис. 2).

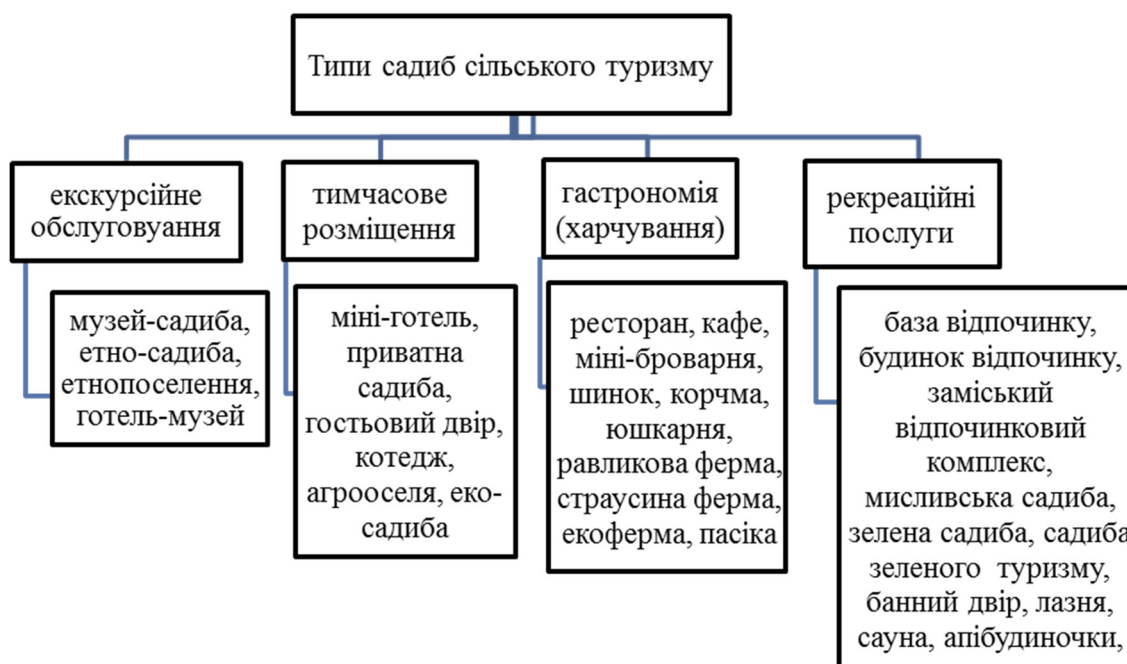

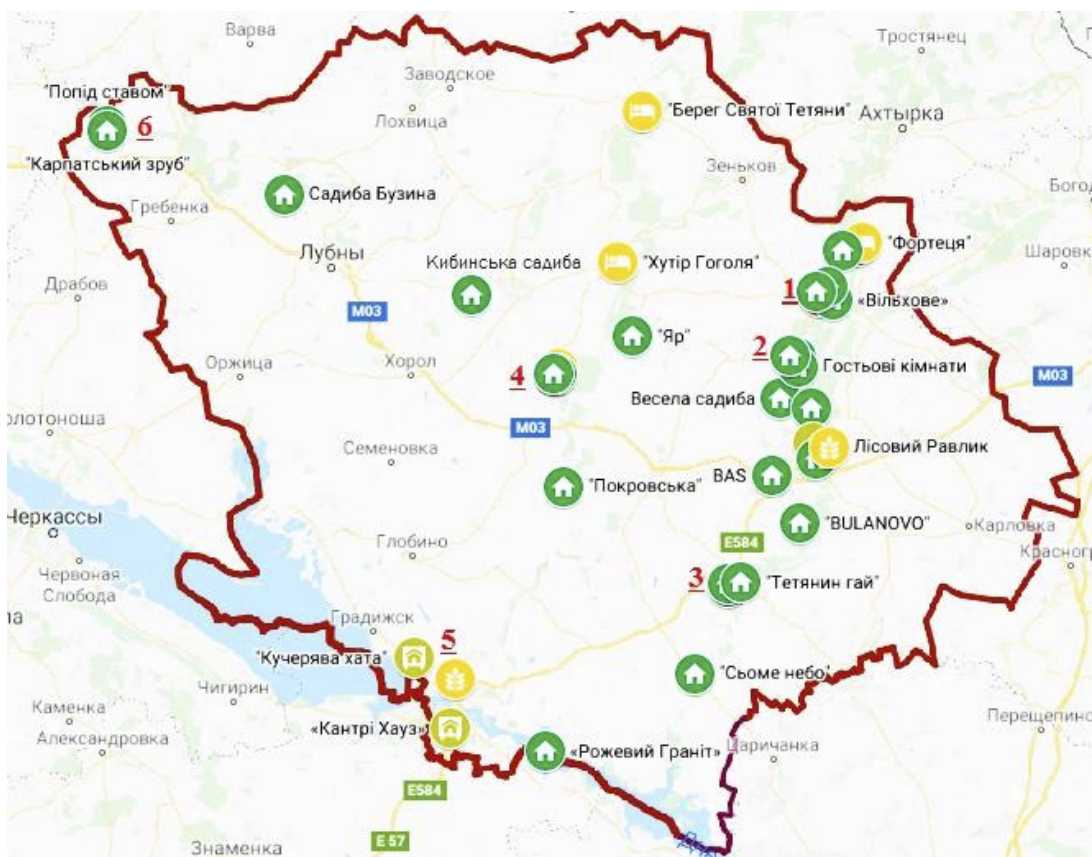
Рис. 2. Типи садиб сільського туризму за переважаючими послугами

Варто зазначити, що садиби зеленого туризму, як правило, надають весь комплекс послуг із розміщення, харчування, екскурсійного обслуговування і рекреації. Водночас є садиби де відсутній один із елементів, наприклад розміщення, як от етно-садиба «Кучерява хата» (с. Недогарки), «Country House» (с. Чечелеве) або харчування.

До вузько-спеціалізованих садиб сільського туризму відносяться: Музей-садиба родини

Пошивайлів (с. Опішне) – лише екскурсійне обслуговування; база відпочинку «Два дубки» (с. Вакуленці) – оренда альтанок, кемпінг зони та відповідного обладнання; равликів ферма «Лісовий Равлик» (с. Терентіївка) і страусина міні-ферма родини Яценків (с. Піщане) – екскурсії з дегустацією.

Географія поширення різних типів садиб та послуг сільського туризму в межах Полтавської області представлені на рис. 3.

Умовні позначення:

Цифрами позначено центри сільського туризму: 1. Опішнянський 2. Диканський 3. Ново-Санжарський 4. Великобагачанський 5. Кременчуцький 6. Березоворудський	Садиби та послуги сільського туризму: - традиційна садиба із комплексом послуг та розміщенням - екскурсійна садиба (без послуг розміщення) - міні-готель із категорією - музей-садиба - екскурсійна ферма (без послуг розміщення) - база відпочинку із можливістю розміщення в кемпінгу

Рис. 3. Садиби та послуги сільського туризму в Полтавській області

Проаналізувавши розміщення садіб сільського туризму в межах області, можна зробити висновок, що вони розташовані переважно в меридіональному напрямку. Це можна пояснити тим, що садиби концентруються вздовж найбільших річок Полтавщини – Псла, Ворскли, Сули, які є притоками Дніпра.

Так в долині р. Ворскли, від міні-готелю «Фортеця» та гостинної садоби «Щаслива оселя» у смт Котельва на півночі до приватного пансіону «Сьоме небо» у м. Кобеляки на півдні, розташовано 24 із 41 або 58,5% включених до аналізу об'єктів. Домінантною виступають Опішнянський (рис. 4), Диканський та Ново-

Санжарський центри (рис. 5) сільського туризму.

В Опішнянському центрі привертає до себе увагу Меморіальний музей-садиба гончарської родини Пошивайлів. Гончарське подружжя Гаврило та Явдоха Пошивайлів ще на початку 1970-х років створили перший в Україні приватний музей кераміки, або як його тоді називали домашній Музеї кераміки. В Опішні в ЕтноСадибі-музеї «Лялина Світлиця» туристам пропонують автентичні борщики з печі, кількість яких під час щорічного етнофестивалю-квесту «Борщик у глиняному горщику» доходить до 100 різновидів. Етнопоселення «Старий хутір» пропонує

розміщення в хатах, збудованих у 1914-1930 роках, міні-ставок із рибою, крафтове пиво із власної міні-броварні та продукти з еко-ферми,

Отже, туристичною спеціалізацією Опішнянського центру сільського туризму є етнокультурний туризм.

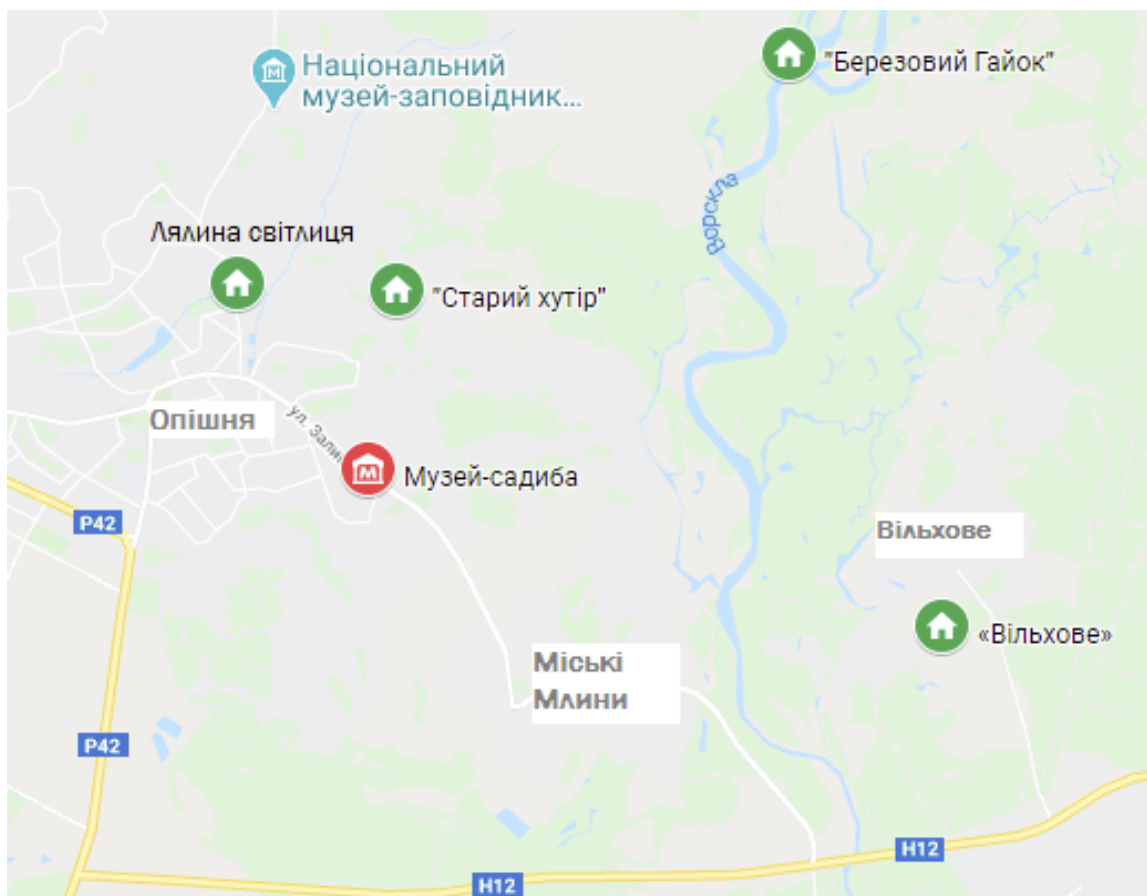

Рис. 4. Опішнянський центр сільського туризму

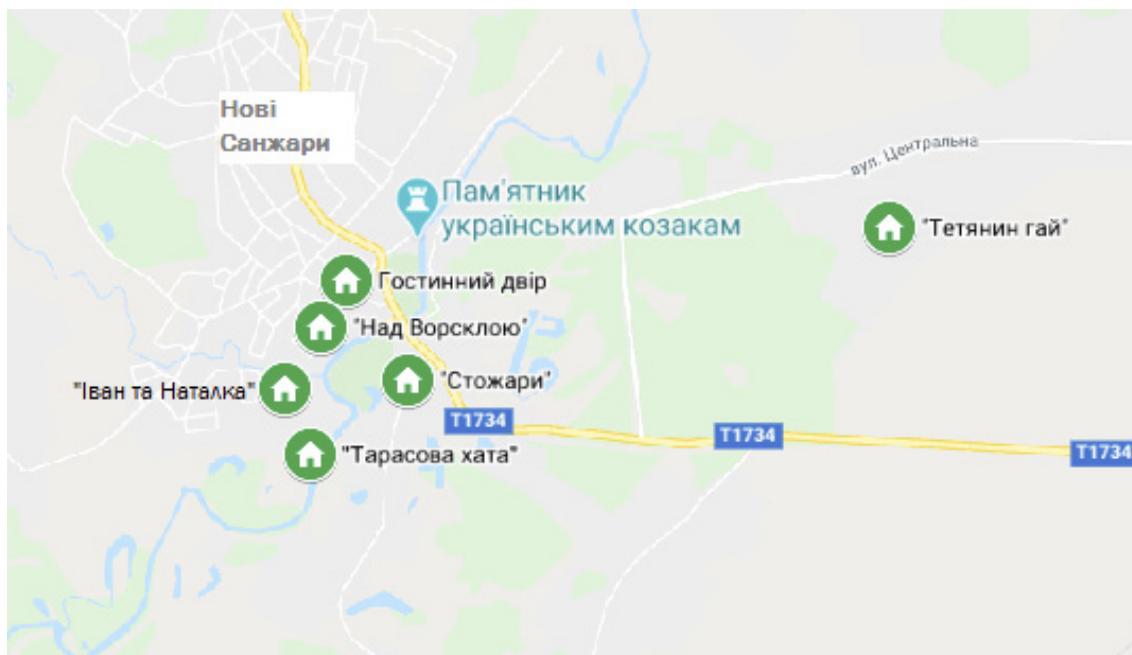

Рис. 5. Ново-Санжарський центр сільського туризму

Диканський центр сільського туризму спеціалізується на гастрономічному туризмі, оскільки в ньому широко представлені ресторани

в українському стилі. Це розважальний комплекс «Хутір біля Диканьки» у с. Проні, етнокультурний комплекс «Весела садиба» у хуторі Веселівка. Ці

комплекси пропонують відвідувачам анімацію (театралізовані дійства за участю гоголівських героїв) та українську кухню. Традиційні українські садиби переобладнано у шинок, банкетні зали, корчму, юшкарню. Враховуючи територіальну близькість комплексів до м. Полтави, його заклади стали популярним місцем проведення свят для містян.

Ново-Санжарський центр сільського туризму представлений різноманітними закладами розміщення (рис. 5). Поміж них: зелені садиби «Тарасова хата», «Над Ворсклою», «Наталка та Петро» з усіма зручностями та умовами для приготування їжі; готельно-ресторанний комплекс «Гостинний двір»; міні-готель і сауна «Стожари» та ін. Специфікою цього центру є концентрація розташування садиб сільського туризму в самому смт Нові Санжари, який

розташований на березі р. Ворскла та оточений хвойними і мішаними лісами. Саме це й зумовило спеціалізацію Ново-Санжарського центру, спрямовану на оздоровлення та комфортний відпочинок.

У долині річки Псел 10 садиб, що розташовані в напрямку з північного-заходу на південний схід області (від замиського відпочинкового комплексу «Берег Святої Тетяни» у с. Вельбівка до садиби «Покровська» у с. Остап'є). Це становить 24,4% від загальної кількості зелених садиб.

Домінантним центром є смт Велика Багачка, в якому працює санаторій «Псел» на базі мінеральної води «Великобагачанська» (рис. 6). Відповідно до такого, спеціалізацією туристичних послуг цього центру сільського туризму є лікування та оздоровлення населення.

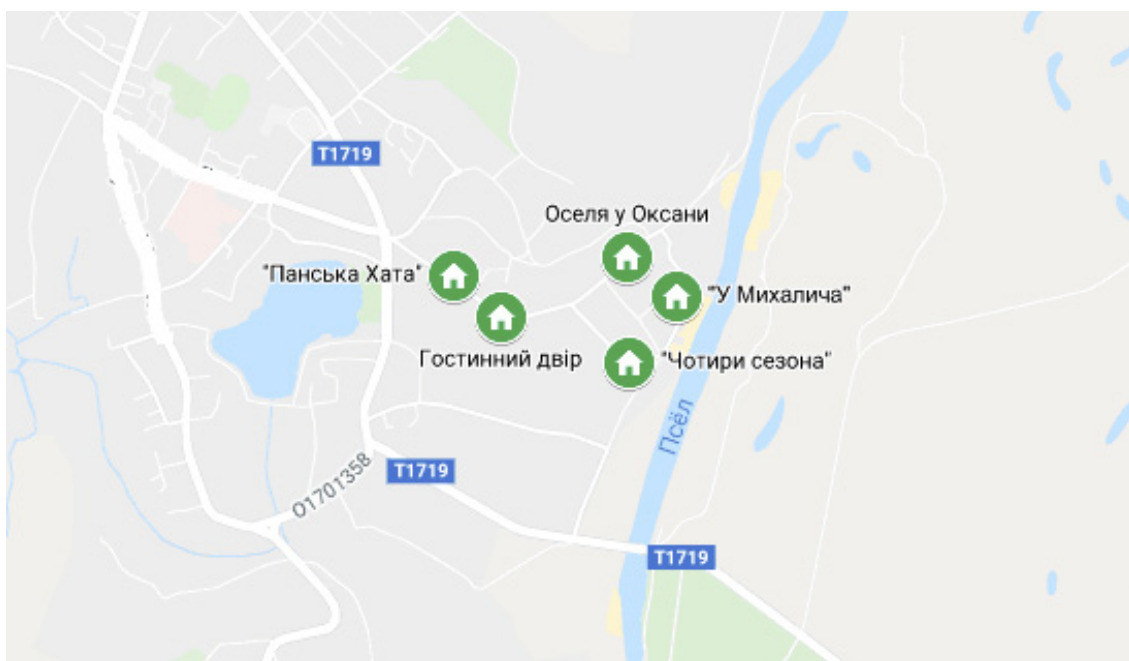

Рис. 6. Великобагачанський центр сільського туризму

Кременчуцький центр сільського туризму представлений садибами, розміщеними уздовж Дніпра. До них належить «Country House» (с. Чечелеве), який позиціонує себе як замиський кластер-дім сільського туризму, правдивої їжі, еко-освіти, етно-просвітництва, творчого розвитку і відпочинку. Етносадиба «Кучерява хата» (с. Недогарки) і садиба «Солодка бджілка» (с. Кривуші) пропонують ряд туристичних послуг, а саме: власники садиб створили інтерактивні музеї, проводять майстер-класи і фестивалі. Заклади розміщення представлені еко-садибою «Рожевий Граніт» (с. Келеберда). Варто констатувати, що спеціалізація сільського туризму Кременчуцького центру – екскурсійне обслуговування.

Березоворудський центр сільського туризму представлений закладами розміщення Пирятинського району – приватними садибами

«Карпатський зруб», «Попід ставом», «Здоров'я», які зорієнтовані на невибагливого туриста із невисокими доходами.

На сучасному етапі залишається не реалізований в сільському туризмі потенціал Решетилівського району, званого як осередок народного ткацтва, килимарства та вишивання. Район має вигідне географічне розташування на автошляхах міжнародного та національного значення як широтного напрямку (Європейський автошлях Е40, Київ – Харків – кпп Довжанський (М03)), так меридіонального напрямку (Дніпро – Кобеляки – Решетилівка (Н31)).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Узагальнюючи різноманітність науково-теоретичних та практичних підходів до виокремлення сільського туризму пропонуємо розрізнити два його значення. У вузько-предметному розумінні

«сільський туризм» (rural tourism) це форма рекреаційно-туристичного непрофесійного підприємництва сільських жителів на сільських територіях із збереженням їх природної та культурної самобутності, із демонстрацією туристам традиційного сільського способу життя. У широкому розумінні сільський туризм – це будь-які форми проведення вільного часу туристами та екскурсантами в сільському середовищі, як території поза містом (включаючи лучно-лісові території та акваторії).

Ми дійшли висновку, що сільський туризм на Полтавщині територіально розвинутий нерівномірно. Найбільша концентрація його об'єктів розташована:

а) вздовж долини річки Ворскли, де формуються кластери сільського зеленого туризму із етнокультурною спеціалізацією (Опішнянський, Диканський);

б) в селищах міського типу Нові Санжари та Велика Багачка, де існують давні традиції лікувально-оздоровчого туризму;

Враховуючи досвід розвитку європейського сільського туризму, можна окреслити перспективні напрямки такого туризму на Полтавщині – розвиток дитячої анімації в сільських садибах з можливістю надання послуг відпочинку дітей без супроводу дорослих та інклюзивний сільський туризм для людей з особливими потребами.

RURAL TOURISM AND ITS GEOSPATIAL ORGANIZATION IN POLTAVA REGION

Angela Shukanova, PhD (Pedagogics), associate professor, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, 2 Ostrohradskiyi street, Poltava, Ukraine, 36003, e-mail: shukanova0707@gmail.com, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9520-713X>

Liubov Vishnikina, D. Sc. (Pedagogics), associate professor, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, 2 Ostrohradskiyi street, Poltava, Ukraine, 36003, e-mail: lpvishnikina@gmail.com, ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0976-5512>

Oleksandr Fediy, PhD (Pedagogics), associate professor, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, 2 Ostrohradskiyi street, Poltava, Ukraine, 36003, e-mail: fediy.alexander@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4879-9523>

The article is devoted to the current problem of rural tourism development at the national and regional levels. The paper reviews publications dedicated to rural tourism, which proved that the study of the development and geospatial organization of rural tourism in Poltava region requires further research. It analyzes the domestic legal framework, which is the basis for the development of rural tourism, covers scientific approaches to the conceptual and terminological apparatus of rural tourism and systematizes objects of tourist interest. According to the results of the study, the interpretation of the concept of "rural tourism" in a narrow subject sense (a form of recreational and tourist non-professional entrepreneurship of rural residents in rural areas while preserving their natural and cultural identity with a demonstration of traditional rural lifestyle) and in a broad sense (any forms of leisure time for tourists and excursionists in rural areas, as areas outside the city, including meadow-forest areas and water areas) was cleared up. In order to single out rural tourism accommodation establishments, it was proposed to follow the Minimum International Quality Standards of the European Rural Tourism Federation EuroGites, adapted to the types of settlements accepted in Ukraine. On the example of Poltava region the variety of offers of types of rural tourism estates as per prevailing services was summarized. According to open Internet sources and official data of Poltava regional and district state administrations, a map Estates and Services of Rural Tourism in Poltava Region was built; based on its analysis 6 centers of rural tourism of the region (Opishnya, Dykanka, Novy-Sanzhary, Velyka Bagachka, Kremenchug, Berezova Rudka) and their tourist specialization were singled out. Reshetylivka district is named as the most promising, but not realized in the sphere of rural tourism. Potential trends of rural tourism in Poltava region were determined.

Key words: rural tourism, rural green tourism, accommodation establishments, geospatial organization, Poltava region.

СЕЛЬСКИЙ ТУРИЗМ И ЕГО ГЕОПРОСТРАНСТВЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ НА ПОЛТАВЩИНЕ

Шуканова Анжела Анатольевна, канд. пед. наук, доцент, Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленка, ул. Остроградского 2, Полтава, Украина, 36003, e-mail: shukanova0707@gmail.com, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9520-713X>

Вишниккина Любовь Петровна, докт. пед. наук, доцент, Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленка, e-mail: lpvishnikina@gmail.com, ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0976-5512>

Федий Александр Анатольевич, канд. пед. наук, доцент, Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленка, ул. Остроградского 2, Полтава, Украина, 36003, e-mail: fediy.alexander@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4879-9523>

Статья посвящена актуальной в настоящее время проблеме развития сельского туризма на всеукраинском и региональном уровнях. В работе сделан обзор публикаций, посвященных сельскому туризму, который доказал, что изучение развития и геопространственной организации сельского туризма в Полтавской области требует дальнейших исследований; проанализирована отечественная законодательная база, которая является основой развития сельского туризма; освещены научные

підходи к понятійно-термінологічному апарату сільського туризму; систематизовані об'єкти туристичного інтересу. По результатам проведеного дослідження встановлено трактування поняття «сільський туризм» в вузько-предметному сенсі (форма рекреаційно-туристичного непрофесійного підприємництва сільських жителів на сільських територіях з збереженням їх природної та культурної самобитності, з демонстрацією туристам традиційного сільського образу життя) і в широкому сенсі (любі форми проведення вільного часу туристами і екскурсантами в сільській середі, як загородної території, включаючи лугово-лісні території і акваторії). Для виділення засобів розміщення сільського туризму пропонується керуватися Мінімальними міжнародними стандартами якості Європейської федерації сільського туризму EuroGites, адаптованими до прийнятих в Україні типів поселень. На прикладі Полтавської області загальною різноманітністю пропонується типів садиб сільського туризму відповідно переважаючим послугам. По даним відкритих Інтернет-джерел і офіційним даним Полтавської обласної і районних державних адміністрацій побудовано карту «Садиби і послуги сільського туризму в Полтавській області», на основі аналізу якої виділено 6 центрів сільського туризму області (Опошнянський, Диканський, Ново-Санжарський, Кременчузький, Березоворудський) і їх туристичну спеціалізацію. Решетилівський район названий як найбільш перспективний, але не реалізований в сфері сільського туризму. Визначені потенційні напрями розвитку сільського туризму на Полтавщині.

Ключеві слова: сільський туризм, сільський зелений туризм, заведення розміщення, геопросторова організація, Полтавська область.

Література

1. Костриця М. М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика (етноісторичний туристичний кластер «Древлянська земля»). Житомир: ЖДТУ, 2016. 196 с.
2. Лужанська Т. Ю., Махлинець С.С., Тебляшкіна Л.І. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи. Київ: Кондор, 2018. 385 с.
3. Забуранна Л. В., Кулік А. В. Конкурентоспроможність підприємств сільського зеленого туризму: теорія, механізм формування та управління. Київ: ЦУА, 2013. 292 с.
4. Печенюк А. П. Формування стратегії розвитку сільського зеленого туризму: дис. ... канд. екон. наук. Кам'янець-Подільський, 2018. 225 с.
5. Пеньковський В. С. Формування та розвиток господарств сільського зеленого туризму: дис. ... канд. екон. наук. Полтава, 2017. 229 с.
6. Маховка В. Сільський (зелений) туризм як напрям розвитку сільських територій у Полтавській області. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2014. Вип. 19, ч. 2. С. 130-140.
7. Розвиток туризму на засадах співробітництва територіальних громад. Навчальний посібник / За заг. редакцією Толкованова В.В., Черниш І.В., Журавля Т.В. Київ. 2019. 351 с.
8. Галич О., Шевченко І. Зелений туризм: сутність та перспективи розвитку на Полтавщині. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки*. 2010. Вип. 1. Т. 1. С. 38-45. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/5433>
9. Закон України «Про туризм». Документ 324/95-ВР, редакція від 04.11.2018 р. *Zakon Ukrainy «Pro turizm»* [Law of Ukraine «On Tourism»]. Document 324/95-VR, from 04.11.2018 [in Ukrainian].
10. Сільський туризм. Інформаційно-аналітичний портал АПК України URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/rozvitok-silskih-teritorij/silskij-turizm>
11. Про сільський туризм. Національна туристична організація України. URL: http://www.ntoukraine.org/year2020_ua.html
12. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні URL: <https://www.greentour.com.ua/history>
13. Закон України «Про особисте селянське господарство». Документ 742-IV, редакція від 05.04.2015
14. Коробенко Р.І. Генезис поняття «сільські території» та його сутність. *Економіка АПК*. 2017. №3. С. 92-96
15. Eurogites quality assessment standards for rural tourism accommodations (international level) Eurogites. URL: <http://quality.countryholidays.lv/home;jsessionid=D39239FAE3AD6ABC6ABAAD393F5E935E>

References

1. Kostrytsia M. M. (2016) Silskiy turizm: teoriia, metodolohiia, praktyka (etnoistorychniy turystychniy klaster «Drevlyanska zemlia») [Rural tourism: theory, methodology, practice (ethnohistorical tourist cluster "Drevlyanska land")]. Zhytomyr: ZhDTU. (in Ukraine)
2. Luzhanska T. Yu., Makhlynets S.S., Tebliashkina L.I. (2018) Silskiy turizm: istoriia, sohodennia ta perspektyvy [Rural tourism: history, present and prospects]. Kyiv. Kondor. (in Ukraine)
3. Zabuрана L. V., Kulik A. V. (2013) Konkurentostiikist pidpriemstv silskoho zelenoho turizmu: teoriia, mekhanizm formuvannia ta upravlinnia [Competitiveness of rural green tourism enterprises: theory, mechanism of formation and management]. Kyiv. (in Ukraine)
4. Pecheniuk A. P. (2018) Formuvannia stratehii rozvytku silskoho zelenoho turizmu [Formation of a strategy for the development of rural green tourism]. Kamianets-Podilskiy. (in Ukraine)

5. Penkovskiy V. S. (2017) Formuvannia ta rozvytok hospodarstv silskoho zelenoho turyzmu [Formation and development of rural green tourism farms]. Poltava. (in Ukraine)
6. Makhovka V. (2014) Silskiy (zeleniy) turyzm yak napriam rozvytku silskykh terytorii u Poltavskii oblasti [Rural (green) tourism as a direction of development of rural areas in Poltava region]. *Ukrainska nauka: mynule, suchasne, maibutnie*. Vol. 19, pp. 130-140. (in Ukraine)
7. Rozvytok turyzmu na zasadakh spivrobitnytstva terytorialnykh hromad (2019) [Development of tourism on the basis of cooperation of territorial communities]. Navchalnyi posibnyk Za zah. redaktsiieiu Tolkovanova V.V., Chernysh I.V., Zhuravlia T.V. Kyiv. 351 c. (in Ukraine)
8. Halych O., Shevchenko I. (2010) Zeleniy turyzm: sutnist ta perspektyvy rozvytku na Poltavshchyni [Green tourism: the essence and prospects of development in Poltava region.]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Ekonomichni nauky*. Vol. 1, pp. 38-45. Available at: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/5433> (in Ukraine)
9. Zakon Ukrainy «Pro turyzm» [Law of Ukraine «On Tourism»]. Document 324/95-VR, from 04.11.2018 (in Ukrainian).
10. Silskiy turyzm. Informatsiino-analitychnyi portal APK Ukrainy [Rural tourism. Information and analytical portal of the AIC of Ukraine]. Available at: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/rozvitok-silskih-teritorij/silskij-turizm>
11. Pro silskiy turyzm. Natsionalna turystychna orhanizatsiia Ukrainy [About rural tourism. National Tourist Organization of Ukraine]. Available at: http://www.ntoukraine.org/year2020_ua.html
12. Spilka spriannia rozvytku silskoho zelenoho turyzmu v Ukraini [Union for the Promotion of Rural Green Tourism in Ukraine] Available at: <https://www.greentour.com.ua/history>
13. Zakon Ukrainy «Pro osobyste selianske hospodarstvo». [Law of Ukraine «On personal peasant economy»]. Document 742-IV, from 05.04.2015 (in Ukrainian).
14. Korobenko R.I. (2017) Henezys poniattia «silski terytorii» ta yoho sutnist [The genesis of the concept of «rural areas» and its essence]. *Ekonomika APK*. Vol. 3, pp. 92-96 (in Ukraine)
15. Eurogites quality assessment standards for rural tourism accommodations (international level) Eurogites. Available at: <http://quality.countryholidays.lv/home;jsessionid=D39239FAE3AD6ABC6ABAAD393F5E935E>